

Institut Biologii UMCS
Zakład Ochrony Przyrody

Sergiusz RIABININ, Małgorzata OLEARNIK

Zmiany awifauny Lublina w latach 1951—1983

Changes in Lublin Avifauna in 1951—1983

Изменения в фауне птиц города Люблина в период 1951—1983 гг.

Pamięci mego Ojca,
Jana Riabinina, historyka,
żarliwego badacza dziejów Lublina.

I. WPROWADZENIE

Przedstawiona praca jest trzecią z kolei, zajmującą się awifauną Lublina, a drugą dotyczącą zmian awifauny tego miasta (10, 11). Rozpatrywane w niej materiały zebrane zostały w latach 1951—1983, zamykają więc ponad 30-letni okres obserwacji. Nie nawiązano do odnośnych obserwacji i materiałów innych autorów, gdyż znacznie zwiększyłyby to objętość pracy, a czytelnik może to uczynić samodzielnie, zapoznając się bez trudu z bogatym piśmiennictwem dotyczącym awifauny miast Polski.

Główne zadania pracy:

- 1) uzyskanie obrazu ważniejszych zmian w awifaunie Lublina za ostatnie trzydziestolecie;
- 2) przeprowadzenie analizy tych zmian;
- 3) wyciągnięcie wniosków dotyczących racjonalnego kształtowania biotopów ornitologicznych Lublina i ochrony ptaków;
- 4) dostarczenie materiałów do zmian awifauny w biotopach zurbanizowanych, gdyż dotychczasowe odnośne publikacje nie wyczerpują zagadnienia (5, 7, 11, 13, 17) bądź materiały dotyczące awifauny Lublina uwzględniono na marginesie opracowań ogólnych (4, 6, 9, 12, 15);

5) zarejestrowanie obecnego stanu ważniejszych gatunków ptaków Lublina ze względu na szybko zmieniające się ich środowisko życiowe.

Wszystkie zebrane materiały starano się przedstawić w formie jak najbardziej syntetycznej. Niektóre obserwacje zostały dokonane przez magistrantów Zakładu Ochrony Przyrody UMCS (pod kierunkiem S. Riabinina) — w tym przypadku nazwiska ich i tytuły prac nie figurują w spisie publikacji, a jedynie zostały zacytowane nazwiska z podaniem roku wykonanej pracy.

II. ZMIANY ŚRODOWISK ŻYCIOWYCH PTAKÓW LUBLINA ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM AWIFAUNY PARKU LUDOWEGO

Podstawowe zmiany można by ująć syntetycznie w sposób następujący. Dalsza rozbudowa i budowa nowych dzielnic z całym kompleksem siedlisk warunkujących i wpływających w sposób istotny na bioekologię i etologię gatunku. Do takich powstających lub rozbudowujących się w ciągu ostatnich lat dzielnic Lublina można zaliczyć: Sławinek, Czechów, Bursaki, Ponikwodę, Kalinowszczyznę, Lubelską Spółdzielnię Mieszkaniową, Rury, Czuby, Bronowice, Wrotków, Dziesiątą, Majdan Tatarski, Abramowice. Do każdego takiego kompleksu wchodzi zwykle elementy nieorganiczne i organiczne.

Przykłady elementów nieorganicznych: budynki (mieszkalne i inne), latarnie, słupy przewodów trolejbusowych, elektrycznych i inne, przewody ciepłownicze, konstrukcje budowlane, rusztowania, dźwigi itp., fontanny, baseny przeciwpożarowe, śmietniki, ulice, arterie z pojazdami mechanicznymi.

Przykłady elementów organicznych: różnego rodzaju zieleni miejska; ważniejsze jej rodzaje: 1) powstające parki i skwery, 2) wysadzone drzewami aleje, ulice, place zabaw, kotłownie itp., 3) żywopłoty, 4) trawniki, 5) zieleni przyosiedlowa, 6) ogródki działkowe, 7) zarośla na brzegach zbiorników wodnych, 8) chwastowiska.

Wszystkie te elementy nieorganiczne i organiczne — ich brak lub obecność — oraz zachodzące w nich zmiany w mniejszym lub większym stopniu wpływają na awifaunę poszczególnych dzielnic oraz całości miasta.

PRZYKŁADOWE ZESTAWIENIE RELACJI MIĘDZY NIEORGANICZNYMI I ORGANICZNYMI ELEMENTAMI BIOTOPOW MIEJSKICH W ODNIESIENIU DO PTAKÓW¹

Elementy nieorganiczne: przyciągają one w pierwszym rzędzie takie gatunki ptaków, jak: kawka, wróbel domowy, białorzytka, kopciuszek, jerzyk, jaskółka oknówka, synogarlica turecka, a częściowo szpak i dzierlatka; gatunki te w nowych osiedlach są gatunkami pionierskimi.

¹ Dane szczegółowe, dotyczące zmian w odniesieniu do poszczególnych gatunków uwzględnione zostały w rozdz. IV „Przegląd wybranych gatunków”.

Elementy organiczne:

a) drzewa i krzewy, ich owoce i nasiona jako pokarm dla ptaków, głównie w okresie zimowym; w odniesieniu do: dzwońców, gili, kosów, kwiczołów, jemioluszek i szpaków; chodzi tu głównie o takie gatunki drzew i krzewów, jak: klon, jesionoklon, jesion, jarzab, głóg, berberys, irga, oliwnik, rokitnik, śnieguliczka; w odniesieniu do czyżyków, czeczotek i mysikrólików — o takie drzewa, jak: olsza, brzoza, modrzew, tuja;

a1) korony wyższych drzew: pierwiosnek, kulczyk, zięba, wilga, kukułka, zaganiacz i wiele innych;

a2) drzewa dziuplaste: dziupłaki i półdziupłaki, (dziecioły, kowaliki, pelzacze, sikory, muchołówki);

b) zakrzewienia jako miejsca lęgowe pokrzewki cierniówki, piegży, słowika, łożówki, dzierzby gąsiorka;

c) żywopłoty: pokrzewka cierniówka, piegża, makolągwa;

d) trawniki — głównie jako miejsca zdobywania pokarmu dla kawek, wron, gawronów, szpaków, kosów, kwiczołów, wróbli, makolągwa, synogarlic tureckich, pliszek żółtych i innych;

e) chwastowiska (na nieużytkach i usypiskach śmieci): szczygieł, makolągwa, makolągwa żółtodzioba (zima), czyżyk, potrzyszcz, trznadel, wróbel;

f) zarośla nadwodne (różne): trzciniak drozdówka, trzciniaczek, rokitniczka, potrzosz;

g) łąki podmokłe: poklaskwa białobrwista, czajka;

h) zbiorniki wodne: kaczki, perkozy, łyska, kokoszka wodna, brodziec piskliwy i inne;

i) brzegi zbiorników wodnych, mokradła itp.: brodziec piskliwy, brodziec leśny, brodziec samotny, dżdżownik rzeczny, pliszki i inne;

j) ogródki działkowe: kuropatwa, bazant i inne;

k) skrzynki lęgowe, karmniki i pojniki w odniesieniu do szeregu gatunków.

We wszystkich momentach analizowania specyfiki terenów zielonych w relacji do bioekologii ptaków należy brać pod uwagę następujące momenty: 1) charakter zieleni (park, skwer, zieleń przyosiedlowa), 2) skład gatunkowy (możliwości gniazdowe, pokarmowe), 3) strukturę, 4) stadium rozwojowe: dopiero założona, „dojrzała” itp.

Ponieważ w życiu ptaków miasta wysoka zieleń odgrywa rolę szczególną, podany zostanie niżej skład gatunkowy ptaków Parku Ludowego

w Lublinie za lata 1981—1982 w nawiązaniu do ważniejszych środowisk tego parku. Przegląd taki wydał się uzasadniony z następujących względów: 1) jest dobrym przykładem powstania na terenie miasta całkowicie nowego, bogatego i zróżnicowanego biotopu ornitologicznego, 2) wskazuje na duże możliwości człowieka w kształtowaniu optymalnych środowisk życiowych ptaków w warunkach urbanizacji, 3) obejmuje zmiany, które zaszły w charakterze parku i ich awifauny za okres 30-letni (park założony na terenie łąkowym, pierwsze zadrzewienia zasadzone w r. 1953); analiza zmian za okres: 1951—1969 została przeprowadzona poprzednio (11).

AWIFAUNA PARKU LUDOWEGO W LUBLINIE W LATACH 1981—1982

A. Wykaz ważniejszych środowisk

Na terenie parku wyróżniono 11 mniej lub bardziej zróżnicowanych pod względem roślinności środowisk, mających duży wpływ na skład gatunkowy ptaków, ich rozmieszczenie i stosunki ilościowe:

- 1) aleja główna — szeroki pas trawnika głównego;
- 2) „sawanna” — tereny łąkowo-zakrzewieniowe (najczęściej spotykanym krzewem jest *dereń świdwa*);
 - 2a) „sawanna I” — jak wyżej oraz pojedyncze świerki i sosny;
- 3) aleja tujowa z pojedynczymi brzożami, kasztanowcami i topolami;
- 4) pas wysokiej zieleni z bogatym runem (zwarte płaty: podagrycznik pospolity, kuklik pospolity, trawy i inne), graniczący z Al. Zygmuntowskimi;
- 5) „ols”: drzewostan w pobliżu grobli nad Bystrzycą; rosną tu obok olsz wysokie wierzby, topole, brzozy, jesiony, jesionoklony, czeremcha, *dereń świdwa*, a wśród płatów zwanego runa: glistnik jaskółcze ziele, pokrzywa, kuklik pospolity, podagrycznik pospolity, trawy i inne;
- 6) grobla przy Bystrzycy, okolona zakrzewieniami dzikiego bzu czarnego, podrostem jesionoklonu oraz drzewostanem, będącym skrajem „olsu”;
- 7) aleja przy odstojnikach cukrowni porośniętych na brzegach głównie przez dziki bez czarny;
- 8) tereny łąkowo-zakrzewieniowe w różnych partiach parku;
- 9) kwietne kwatery-żywopłoty przy alei głównej;
- 10) fontanna w parku i tworzące się przy niej kałuże;
- 11) tereny przylegające do parku: Bystrzyca z brzegami łąkowymi, rozlewiskami itp.; odstojniki cukrowni; groble między nimi.

W ciągu kolejnych lat można było przesledzić następujące symptomy „dojrzewania” środowiska wywołujące zmiany w awifaunie:

- 1) zwiększanie wysokości drzew i rozrastanie koron;
- 2) grubienie pnia, powstawanie dziupli;
- 3) zwiększanie zwarcia koron drzew oraz zakrzewień;
- 4) formowanie się roślinności runa;
- 5) tworzenie się warstwy ściółki;
- 6) powstawanie piętrowego układu drzewostanu;
- 7) dojrzewanie osobnicze drzew i krzewów do poszczególnych etapów rozwojowych: kwitnienia, owocowania, rozsiewania nasion itp.;
- 8) pojawy zespołów owadów dendrofilnych (jako źródła pokarmu ptaków owadożernych).

B. Wykaz gatunków ptaków według charakterystycznych zgrupowań ekologicznych²

1. Tereny otwarte: łąkowe i łąkowo-zadrzewieniowe („sawanna”): pliszka żółta, pokląskwa białobrzwa, kuropatwa.

1a. Tereny otwarte: rozległy trawnik (przy alei głównej) — miejsce zerowania następujących gatunków: gawron, kawka, sroka, szpak, dzwonec, makolągwa, szczygieł, zięba, wróbel domowy, mazurek, dzierlatka, pliszka żółta, kwiczoł, kos (grzywacz), synogarlica turecka, kuropatwa.

2. Biotopy zakrzewieniowo-zaroślowe: pokrzewka czarnołbista, pokrzewka cierniówka, piegża, łożówka, sikora bogatka, sikora modra, sikora uboga, (strzyżyk), (kwiczoł), kos, słowik, rudzik.

3. Biotopy zakrzewieniowo-zadrzewieniowe (niższe korony drzew): pokrzewka czarnołbista, zaganiacz, piecuszek, świstunka, sikora bogatka, sikora modra, sikora uboga, kwiczoł, kos, rudzik, synogarlica turecka.

3a. Aleja granicząca z terenami cukrowni (nad rowem) przy odstożkach; dominuje dziki bez czarny: łożówka.

4. Biotopy drzewne: a) korony drzew: gawron, sroka, wilga, dzwonec, kulczyk, szczygieł, zięba, pokrzewka czarnołbista, zaganiacz, pierwiosnek, świstunka, muchołówka szara, kwiczoł, kukułka, gołąb grzywacz, turkawka, synogarlica turecka; b) strzały drzew: kowalik,

² Wiele gatunków ptaków występuje w kilku zbliżonych pod względem charakteru biotopach i ścisłych granic siedliskowych nie da się wyodrębnić (klasyczny przykład: przedstawiciele rodziny sikor).

pełzacz leśny, pełzacz ogrodowy, dzięciol zielony, dzięciol duży, dzięciol średni.

5. Ptaki zalatujące (fruwające nad parkiem): jaskółka dymówka, jerzyk, mewa śmieszka.

BIOTOPY SASIADUJĄCE Z PARKIEM LUDOWYM

A. W okresie jesienno-zimowym: odstojniki i drzewa wokół nich — miejsca masowych noclegów gawronów.

B. W okresie wiosenno-letnim (gniazdowym):

1. Odstojniki przy cukrowni z płytką wodą zarastającą chwastami: pliszka żółta, synogarlica turecka (kąpiel i wodopój), czajka, dżdżownik rzeczny, brodziec leśny, brodziec piskliwy, mewa śmieszka.

2. Brzegi odstojników: zarośla chwastów i zakrzewienia dzikiego bzu czarnego: potrzos (rzadko), pokrzewka cierniówka, łożówka.

3. Brzegi Bystrzycy (trawiaste): pliszka żółta; żerujące stada: kawek, szpaków i innych; krzewy dzikiego bzu czarnego: łożówka, potrzos (rzadko).

4. Groble — chwasty: makolągwa, kuropatwa.

III. ZMIANY AWIFAUNY LUBLINA W LATACH 1951—1983

Najważniejsze zmiany awifauny zestawiono w ujęciu syntetycznym i podano przykłady najbardziej reprezentatywne.

1. Znaczne zwiększenie populacji w ramach dotychczasowego arealu występowania: szpak, łożówka, kwiczoł, kos, synogarlica turecka, mewa śmieszka; w odniesieniu do mewy śmieszki: a) zwiększenie penetracji terenów z daleka od zbiorników wodnych (głównie w czasie wiosennych koczowań); b) zwiększenie populacji przy zbiornikach wodnych.

1a. Zwiększenie populacji przez poszerzenie arealu środowisk gniazdowych: a) nowe dzielnice i związane z nimi elementy ich komponentów nieorganicznych: kawka, wróbel domowy, białorzytka, kopicuszek, jaskółka oknówka, jerzyk, częściowo szpak i synogarlica turecka; b) nowe dzielnice i związane z nimi elementy ich komponentów organicznych (zieleni miejskiej) — w okresie zimy: gil (ptaki na owocujących klonach jesionolistnych, jesionach, jarzębinach i innych drzewach i krzewach), jemiołuszka —

jak wyżej, stada czyżyków, czeczotek na brzozach, olszach i chwastowiskach, a także makolągwy żółtodziobej na chwastowiskach, kuropatwy i bażanty w ogródkach działkowych i różnych nieużytkach, porośniętych chwastami; w okresie wegetacyjnym (tereny zielone): dzwonec, zięba, pokrzewka czarnołbista, pokrzewka cierniówka, piegża, zaganiacz, dziecięciołek.

2. Zmniejszanie się populacji (wypieranie gatunku przez miasto): trznadel, ortolan, potrzeszcz, trzciniak drozdówka, trzcinniczek, pleszka ogrodowa.

3. Zniknięcie gatunku z miasta i jego najbliższych okolic: swiergotek łąkowy, jaskółka brzegówka, krętogłów, derkacz, rybitwa zwyczajna.

4. Wyraźna fluktuacja liczebności wśród gatunków zimowych: gil, makolągwa żółtodzioba, czeczotka, czyżyk, zięba jer, mysikrólik, jemiołuszka.

5. Gatunki wykazujące tendencję do zagnieżdżania się, spotykane w okresie gniazdowym: wójcik zielony, muchołówka mała; zatrzymujące się w czasie przelotów, śpiewające przez dłuższy czas: drozd śpiewak, muchołówka żałobna.

6. Gatunki nie zarejestrowane w publikacjach z lat poprzednich: pliszka siwa (*Motacilla alba yarrelli*), rokitniczka, drożdżik, świstunka zielonawa, dziecięcioł średni, bażant, bocian biały, żuraw, kokoszka wodna, łyska, czajka, brodziec krwawodzioby, brodziec samotny, brodziec leśny, bojownik, łabędź niemy, gęś, perkoz rdzawoszyi, perkozek.

IV. PRZEGLĄD WYBRANYCH GATUNKÓW

Uwzględniono w pierwszym rzędzie gatunki wskazujące wyraźnie na zmiany w awifaunie Lublina (zaznaczone gwiazdką), a także gatunki dotąd w poprzednich publikacjach nie podawane (zaznaczone dwiema gwiazdkami) lub bardziej interesujące i rzadziej w mieście spotykane.

K a w k a — * *Coloeus monedula*

Gatunek znacznie powiększył populację w związku z dalszą optymalizacją warunków bytowych: rozbudowa nowych dzielnic z budynkami, w których się gnieździ, oraz trawników i śmietników — miejsc zdobywa-

nia pokarmu. We wszystkich powstających i rozbudowywanych dzielnicach (Czechów, Czuby, Kalinowszczyzna i inne) należy do grupy gatunków zasiedlających je w pierwszej kolejności.

S z p a k — * *Sturnus vulgaris*

Gatunek, który wciąż zwiększa swoją populację w sposób bardzo wyraźny dzięki ogromnej plastyczności ekologicznej i zdolnościom dostosowania się do warunków życia w mieście; dotyczy to w pierwszym rzędzie możliwości gniazdowych i troficznych; gdy chodzi o pierwsze — szpak gnieździ się obecnie (poza typowymi miejscami zakładania gniazd, jakimi są dziuple i skrzynki lęgowe) w otworach ścian domów, słupów linii trolejbusowych, latarni i wielu innych miejscach nietypowych, których nie sposób wprost wyliczyć; przykładem wzrastania populacji lęgowej szpaka niech będą następujące fragmentaryczne dane: w r. 1963 T. Grądziel na terenie Lublina stwierdził 73 pary lęgowe, a w r. 1971 A. Skurzyńska 161 par; gdy chodzi o drugie — głównie trawniki w parkach, alejach, zieleni przysiedlowej stają się miejscem zbierania pokarmu całych stad szpaków. Wszędzie, gdzie brak drzew dziuplastych, a zawieszono są skrzynki lęgowe, szpak je natychmiast zajmuje; na terenie Lubelskiej Dzielnicy Mieszkaniowej, gdzie dotąd brak było takich właśnie drzew, w skrzynkach lęgowych gnieździło się ok. 60 par (U. Malczewska, T. Świtacz 1977). W okresie zimowym (1975—1977) niekiedy gromadnie nocuje wraz z synogarlicami tureckimi (np. przy ul. Buczka obok Seminarium Duchownego, na drzewach tuż przy jezdni).

G r u b o d z i ó b — *Coccothraustes coccothraustes*

Spotykany znacznie częściej niż w czasie obserwacji poprzednich; głównie w miesiącach zimowych na terenie Miasteczka Uniwersyteckiego na jesionach i klonach, niekiedy wraz z gilami; 3 II 1982 r. obserwowano ptaka wraz z gilami, dziobiącego zaśnieżoną ziemię w poszukiwaniu pokarmu (owoce jesionu i inne); 19 II 1982 r. obserwowano na ul. Nowotki 1 osobnika śpiewającego.

M a k o ł ą g w a ż ó ł t o d z i o b a — *Carduelis flavirostris*

Spotykana zwykle na chwastowiskach, nieraz z czeczotkami. Liczebność w poszczególnych latach podlegała zmianom.

C z e c z o t k a — * *Carduelis flammea*

Gatunek północny, spotykany jedynie w zimie. Liczebność podlegała dużym zmianom. W r. 1973 wystąpił w bardzo licznych stadach (ok. 400—500 osobników) na chwastowiskach przy Al. PKWN przed gmachem Collegium Biologicum 28 II 1973 r., w tym miejscu obecnie stacja benzynowa; obserwowane też były w tym czasie ich noclegi w tujach — cmentarz przy ul. Lipowej (A. Gardawska 1973). Mniej liczne stada obserwowano: na chwastowiskach Lubelskiej Spółdzielni Mieszkaniowej³ razem z makolągami (M. Komosińska 1975), na chwastowiskach dzielnicy Dziesiąta — 19 i 26 I 1976 r. (A. Reszka 1977). Są też lata, gdy czeczotek nie spotyka się zupełnie.

C z y ż y k — * *Carduelis spinus*

Spotykany jedynie w okresie zimowym na tujach, brzożach, olszach, chwastach. Liczebność w poszczególnych latach (tak jak i czeczotek oraz makoląg w żółtodziobych) ulegała dużym zmianom. Na przykład w zimie 1952 r. występował w licznych stadach, natomiast w zimie 1973/1974 r. nie obserwowany był w ogóle, a w zimie roku następnego (1974/1975) w zadrzewieniach miejskich koczowały stada po 60—100 osobników, np. na cmentarzu przy ul. Lipowej (M. Ochmińska 1975).

Z i ę b a j e r — *Fringilla montifringilla*

Jedyna obserwacja pochodzi z 16 II 1977 r. — ptak (samiec) w koronie głogu.

W r ó b e l d o m o w y — * *Passer domesticus*

Gatunek znacznie powiększający areal swego występowania na terenie miasta; sprzyjają temu: rozbudowa osiedli i związane z tym możliwości gniazdowe i pokarmowe oraz duże zdolności adaptacyjne gatunku, gdy chodzi o wybór miejsc na lęgi (wszelkie otwory w ścianach budowli, latarni, słupów), synantropizacja gatunku i wynikająca stąd utrata płochliwości itp. Należy do grupy pionierskich gatunków w nowo powstających osiedlach.

³ W związku z rozbudową osiedla, a zatem zmniejszeniem się obszaru zero-wisk, ptaki te przypuszczalnie wycofały się na dalsze peryferia (M. Komosińska 1975).

Trznadel — *Emberiza citrinella*

W związku z rozbudową osiedli coraz bardziej wypierany na peryferie. W czerwcu i lipcu 1968 r. T. Grądziel obserwował go w zadrzewieniach nad Bystrzycą, wśród wierzb nad Czerniejówką (przy ul. Krańcowej), na cmentarzu na Kalinowszczyźnie. W następnych latach już tu nie występował. Jego śpiew rozlegał się 30 IV 1983 r. w Ogrodzie Botanicznym na Sławinku w partii graniczącej z polem. Interesujące stanowisko trznadla stwierdzono 19 i 24 V 1983 r. na terenie tzw. „Górek Czechowskich”; jest to obszar dość gęsto zadrzewiony i zakrzewiony, przylegający z jednej strony do bardzo ruchliwej trasy W—Z, z drugiej zaś — do pól czechowskich. Na uwagę zasługuje fakt, że ptaki śpiewały właśnie od tej hałaśliwej strony trasy, a w ich typowych siedliskach, graniczących z polami, nie występowały. Jako jeszcze jeden przykład adaptacji gatunku do ruchu i hałasu, można przytoczyć fakt, kiedy 24 V 1983 r. obserwowano śpiewającego samca na drucie telegraficznym i drzewie tuż przy szosie warszawskiej obok Ogrodu Botanicznego. W okresie jesienno-zimowym spotykano stadka tych ptaków na peryferiach wśród olszyn i innych drzew, wśród chwastów i niekiedy w stogach siana, szukające tu wraz z makolągwami i czeczotkami schronienia przed mrozem i pokarmu (np. 14 XII 1973 r., stóg siana na peryferiach Lubelskiej Spółdzielni Mieszkaniowej).

Ortolan — *Emberiza hortulana*

W obrębie miasta obecnie w dalszym ciągu zupełnie nie spotykany. Interesujące jest to, że nawet na stanowiskach peryferyjnych, typowych dla siedlisk gniazdowych gatunku, jakimi są pola z pojedynczymi drzewami, drogami wysadzonymi drzewami itp., na których przez wiele lat występował, w ciągu ostatnich lat nie było go (prowadzono specjalne obserwacje). Możliwe, że wiąże się to z tym, co o gatunku tym pisze Sokółowski (14): „Wydaje się, że ten południowy ptak, wymagający suchego i ciepłego lata, dopiero zdobywa teren i osiedla się tam, gdzie warunki bardziej mu sprzyjają, a gdzie nie może wytrwać na stanowisku, znów się wycofuje.”

Potrzezcz — *Emberiza calandra*

W związku z rozbudową osiedli coraz bardziej jest wypierany na peryferie miasta. W czerwcu i lipcu 1968 r. T. Grądziel obserwował go jeszcze na polach przylegających do Lubelskiej Spółdzielni Mieszkaniowej i łąkach nad Czechówką (przy ul. Północnej i Ciepłej); w związku

ze zmianą charakteru tych środowisk potrzoszcze tu już nie występują. Obecnie spotykane są na cmentarzu na Majdanku i w jego okolicach (cmentarz o charakterze dużej, otwartej przestrzeni, gdzieśgdzie zakrzewionej, położony wśród pól), na łąkach w okolicach Abramowic i Głuska, na obszarach polnych i łąkowych na Sławinku, na niektórych peryferyjnych chwastowiskach i nieużytkach.

P o t r z o s — *Emberiza schoeniclus*

W przeciwieństwie do obserwacji z r. 1952, kiedy spotkano potrzosa I raz 30 III: kilka osobników w przelocie razem ze stadami śnieguł i zięb, spotykany był następnie 3 razy (pojedyncze osobniki) w okresie gniazdowym: 1 VII 1976 r., Głusk, zarośla nadwodne, 8 VI 1982 r., brzeg Bystrzycy na tyłach cukrowni obok Parku Ludowego, 19 VI 1983 r., Abramowice — Głusk, ptaka obserwowano na brzegu Czerniejówki. Można przypuszczać, że ptaki te należały do gnieżdżących się, zważywszy, że przylatują bardzo wcześnie; jeśli nie, być może w najbliższych latach będą należały do gniazdowych ptaków peryferii.

D z i e r l a t k a — * *Galeridā cristata*

W związku z powstawaniem dzielnic peryferyjnych oraz poszerzaniem ich areалу jest coraz częstszym ich mieszkańcem w okresie późnojesiennym i zimowym. Obserwowana między innymi na terenach Lubelskiej Spółdzielni Mieszkaniowej, na Kalinowszczyźnie, Al. PKWN, ul. Nadbystrzyckiej, ul. Sowińskiego, ul. Nałkowskich i innych.

P l i s z k a s i w a — ** *Motacilla alba yarrelli*

Ten rzadko notowany w czasie wędrówek podgatunek pliszki siwej (łatwy do rozpoznania dzięki czarnemu kolorowi grzbietu) obserwowany 22 XII 1981 r. nad Bystrzycą koło Parku Ludowego przy odtajalącej części rzeki (1 osobnik).

P l i s z k a ż o ł t a — *Motacilla flava*

Pliszka żółta, jak wskazują na to fakty, nie tylko nie została wyparta przez miasto na jego dalekie peryferie łąkowe, ale adaptuje się przypuszczalnie coraz bardziej do życia w tym środowisku, zadowolając się: dużymi trawnikami przy arteriach komunikacyjnych (Trasa W—Z, Al. Tysiąclecia) i w parkach (Park Ludowy); mniejszymi — w osiedlach mieszkaniowych (Osiedle Nałkowskich, Kalinowszczyzna, ul. Sowińskie-

go, w pobliżu gmachów UMCS); chwastowiskami, porastającymi usypiska śmieci i nieużytki (Podzamcze, Majdanek, Węglin, ul. Turystyczna i inne), wysychającymi zbiornikami płytkiej wody (np. odstojniki cukrowni przy Parku Ludowym). Poza tym jest pospolita na wszystkich peryferiach łąkowych miasta (Sławinek, Sławin, Abramowice, Głusk i inne).

Pokrzewka ogrodowa — *Sylvia borin*

W dalszym ciągu bardzo nielicznie występująca. Pojedyncze śpiewające osobniki obserwowano jedynie dwa razy: 12 V 1983 r. — niewysokie zadrzewienia przy cmentarzu na Majdanku (wraz ze śpiewającymi tutaj pokrzewkami cierniówkami) i 27 V 1983 r., — wśród krzewów zaniedbanego sadu na Węglinie.

Pokrzewka czarnołbista — * *Sylvia atricapilla*

Pokrzewka cierniówka — * *Sylvia communis*

Piegza — * *Sylvia curruca*

Te trzy gatunki pokrzewek stają się na terenie Lublina coraz pospolitsze, zajmując wciąż nowe stanowiska łąkowe w związku z rozbudową terenów zielonych, głównie o charakterze zakrzewień: w parkach, osiedlach mieszkaniowych; żywopłotów przy ulicach, trasach samochodowych, w ogródkach działkowych itp. Pokrzewka cierniówka często spotykana jest także na chwastowiskach (np. Podzamcze 21 V 1976 r.; Rury — ul. Nadbystrzycka 7 V 1983 r., odstojniki cukrowni przy Parku Ludowym 8 VI 1982 r.).

Pokrzewka jarzębata — *Sylvia nisoria*

Jedyna obserwacja: 27 V 1983 r., Węglin, sad zaniedbany.

Trzciniak drozdówka — *Acrocephalus arundinaceus*

Trzcinniczek — *Acrocephalus scirpaceus*

Jedynie stanowisko, na którym w obrębie miasta występowały dawniej te trzciniaki: zarośla trzciny wokół sadzawki w dzielnicy Rury obecnie (1983 r.) prawie nie istnieje, zamienione częściowo na plac sportowy i działki. Trzciniak drozdówka spotykany jest nielicznie jedynie na peryferiach miasta w typowych dla niego środowiskach: w Głusku nad stawami oraz na Sławinie i Sławinku, a trzcinniczek — nie notowany.

Łozówka — * *Acrocephalus palustris*

Łozówka należy do gatunków, które zwiększyły swoją populację w Lublinie w sposób bardzo wyraźny, poszerzając areal dawnych stanowisk lęgowych i zajmując nowe. Najliczniej reprezentowana jest w Parku Ludowym i na terenie przylegających do niego odstojników cukrowni; można tutaj wyróżnić następujące jej siedliska: 1) zakrzewienia w różnych partiach parku, z dala od wody, 2) „ściana” zakrzewień obok kanału od strony odstojników, 3) niskie zarośla porastające płycizny odstojników i grobli, 4) krzewy dzikiego bzu czarnego przy Bystrzycy. Z innych stanowisk należy wymienić: wilgotne zarośla nad Bystrzycą (Wrotków, Czuby, Osiedle Nałkowskich) i przy stawach (Abramowice, Głusk, Sławin); zakrzewienia przydrożne i na peryferyjnych polach (Sławin, Czuby, Węgliń, ul. Wojciechowska); pola — zboża, uprawy rzepaku i inne (Abramowice — ul. Makowa, Głusk, Majdanek, Sławin, ul. Nałęczowska, ul. Wojciechowska); nieużytki porośnięte chwastami, chwastowiska na usypiskach śmieci itp. (ul. Nadbystrzycka, Podzamcze, Majdanek, Węgliń); parki, skwery, cmentarze (Ogród Saski, Park Akademicki, cmentarz przy ul. Unickiej, cmentarz na Majdanku); zielen osiedlowa (Lubelska Spółdzielnia Mieszkaniowa, Raclawicka Dzielnica Mieszkaniowa, Dzielnica Uniwersytecka); zakrzewienia różne (przy kościele mariawickim, przy trasie W—Z i inne).

Rokitniczka — ** *Acrocephalus schoenobaenus*

Rokitniczka nie była dotąd notowana na terenie Lublina. W ostatnich latach spotykano ją w wilgotnych zaroślach jedynie dwa razy: 1 VII 1976 w Głusku i 30 IV 1983 r. w Ogrodzie Botanicznym na Sławinku.

Piecuszek — *Phylloscopus trochilus*

W dalszym ciągu należy do gatunków pospolitych na terenie wielu zadrzewień Lublina (Ogród Botaniczny, Park Akademicki, Park Ludowy i inne). W r. 1983 19 i 24 V na zadrzewionych i zakrzewionych terenach Górek Czechowskich jego śpiew rozlegał się z kilku stanowisk.

Świstunka zielonawa (wójcik zielony) — ** *Phylloscopus trochiloides*

Obserwacje tego interesującego, mało znanego jeszcze ptaka, występującego nielicznie w województwach północnych (Tomiałojć 1972) dotyczą pierwszej dekady lipca 1975 r., kiedy to 7—11 obserwowano go

i słuchano jego charakterystycznego śpiewu wśród koron wysokich drzew centralnej części Ogrodu Saskiego. Poszukiwania tego gatunku, prowadzone w ciągu następnych lat, nie dały rezultatu.

Drozd śpiewak — *Turdus ericetorum*

3 i 4 IV 1952 r. w czasie roztopów obserwowano przelatujące ptaki na łąkach sławinkowskich; w r. 1966 19 IV obserwowano i słuchano śpiewającego ptaka na cmentarzu przy ul. Lipowej; w latach 1981 i 1982 obserwowane były pojedyncze osobniki na terenie cmentarza przy ul. Lipowej (najczęściej) i Parku Ludowego; niekiedy były to osobniki śpiewające (26 IV 1981 r., 10 V 1981 r., 31 III 1982 r., 23 IV 1982 r., 2 V 1982 r.). Z danych tych, wskazujących na coraz częstsze pojawianie się w okresie wiosennym ptaków, wśród których są też i osobniki śpiewające, można wnioskować, że ptak ten „czyni próby” zagnieżdżenia się na terenie zielców Lublina, czego dotąd jednak nie stwierdzono.

Drozdzik — ** *Turdus musicus*

Pojedyncze osobniki drozdzików obserwowano przez szereg lat jedynie w przelotach poza okresem lęgowym. Daty i miejsca spotkań: 31 III 1976 r. — skwer przy ul. Raabego, na trawie; 20 X 1977 r. — Park Akademicki; 27 III 1979 r. i 23 IV 1982 r. — cmentarz przy ul. Lipowej (23 IV razem z kwiczołami); 5 I 1982 r. — ogródki działkowe na Podzamczu.

Kwiczoł — * *Turdus pilaris*

W występowaniu tego gatunku w Lublinie zaszły bardzo istotne zmiany. Obserwowany początkowo jedynie w czasie wiosennych wędrówek (1952 r.), następnie zimowych koczowań (populacji przypuszczalnie pozamiejskiej), stał się obecnie pospolitym i dość licznie występującym gatunkiem wielu terenów zielonych (Ogród Botaniczny, Ogród Saski, Park Akademicki, Park Ludowy, Park Bronowicki, cmentarz przy ul. Lipowej i inne). W okresie zimowym obserwuje się co roku stada kwiczołów na jarzębinach, głogach i innych drzewach, na krzewach oliwnika, irgi, na odtajających, bezśnieżnych partiach trawników, i ziemi. W mroźne dni można obserwować mniejsze lub większe stada napuszone ptaków w koronach sosen (np. Park Akademicki 5 XII, 9 XII 1978 r.)

K o s — * *Turdus merula*

Z roku na rok obserwuje się wyraźny wzrost liczebności, czemu sprzyjają z jednej strony zdolności gatunku w kierunku synantropizacji, z drugiej — zwiększająca się stale powierzchnia zieleni miejskiej (parki, skweiry, zielen przyosiedlowa, ogródki działkowe i inne). W latach 1951—1955 gnieźdzących się ptaków w obrębie miasta nie obserwowano, ale już od r. 1956 stają się pospolitymi ptakami lęgowymi, zwłaszcza wśród większych zadrzewień. W latach 1970, 1971 A. Penkszyk stwierdziła 35 par gnieźdzących się kosów, w tym — 11 (najwięcej) na cmentarzu przy ul. Lipowej. Dziś można stwierdzić z całą pewnością, że obecna populacja kosa w porównaniu z danymi sprzed 12 lat co najmniej podwoiła się; wskazuje na to chociażby cały szereg nowych jego stanowisk lęgowych w różnych dzielnicach miasta (np. w dzielnicy Dziesiąta — ul. Kochanowskiego, w dzielnicy Sławinek — ul. Tulipanowa, w dzielnicy Wieniawa — ul. Długosza, Godebskiego, Nowotki).

B i a ł o r z y t k a — * *Oenanthe oenanthe*

W związku z intensywną rozbudową osiedli, fabryk, dróg i związanymi z tym licznymi placami budowy z istniejącymi tu murami, płotami, gromadzonymi materiałami budowlanymi — staje się białorzotka pospolitym gatunkiem peryferii w takich właśnie środowiskach, zwłaszcza jeśli w pobliżu są nieużytki porośnięte chwastami, zakładane ogródki działkowe, ziemne skarpy itp. Przykłady środowisk i miejsc, w których najczęściej obserwowana była białorzotka w ciągu 2 ostatnich lat (1982, 1983): 1) usypiska śmieci i nieużytki porośnięte chwastami (ul. Hirszfelda, ul. Turystyczna, Czechów, Majdanek, Węglin); 2) zakładane ogródki działkowe (ul. Nałęczowska, ul. Wojciechowska, nad Bystrzycą); 3) cmentarz na Majdanku (najmłodszy cmentarz o dużej powierzchni prawie bezdrzewnej i nie zakrzewionej), położony wśród rozległych pól; często obserwowano tutaj ptaki siadające na płyty murowanych grobowców, krzyże, latarnie; 4) nagromadzone materiały budowlane przy placach budowy, drogach, budynkach itp. (Lubelska Spółdzielnia Mieszkaniowa, Kalinowszczyzna i inne).

P o k ł a s k w a b i a ł o b r w i s t a — *Saxicola rubetra*

Spotykana nielicznie w środowiskach o charakterze łąkowym: Glusk, w pobliżu stawów (21 V 1976 r., 1 VII 1976 r.); nad Bystrzycą przy Dworcu Graffa (11 V 1983 r.); na cmentarzu na Majdanku (12 V, 28 V 1983 r.); w Parku Ludowym (14 V, 20 V 1983 r.); na zarastających odstojnikach cu-

krowni przy Parku Ludowym i ich trawiastych pobrzeżach (4 V 1983 r.); na porośniętych chwastami nieużytkach i usypiskach śmieci (Majdanek, 12 V 1983 r.).

Słowik szary — *Luscinia luscinia*

W czerwcu i lipcu 1968 r. T. Grądziel obserwował młode ptaki na terenie Parku Ludowego i Parku Akademickiego. Obserwacje M. Ciekot (1971 r.) wykazały, że w okresie gniazdowym (V, VI) gnieździło się ok. 20 par słowików, w tym 7 par w ogrodach przy posesjach mieszkaniowych o charakterze willowym. Z obserwacji w latach ostatnich wynika, że stanowisk, na których słowik występowałby liczniej w Lublinie, obecnie nie ma. W kilku miejscach wśród zakrzewień Górek Czechowskich 19 i 24 V 1983 r. rozlegał się śpiew słowika; możliwe, że właśnie tutaj zagęszczenie populacji słowika jest stosunkowo duże. Kilka par na pewno gnieździ się w Parku Ludowym, gdyż co roku w okresie wiosennym słyszy się ich śpiew na tych samych stanowiskach, przeważnie w zacienionej, wilgotnej partii wysokich drzew (olsze, jesiony) z dosyć bogatym podszytem i runem; partia ta, przypominająca w swoim charakterze ols, stanowi dosyć typowy biotop gniazdowy gatunku. Pojedyncze ptaki słyszy się też w niektórych innych zadrzewieniach (Ogród Botaniczny, Sławin i inne). O zmianach w liczebności gatunku w ostatnich dziesięcioleciach trudno powiedzieć, brak bowiem konkretnych materiałów; wydaje się, że istotne wahania liczebności nie występują, ponieważ jedne stanowiska łągowe ulegają niszczeniu, inne jednak powstają.

Rudzik — *Erithacus rubecula*

Występuje w dalszym ciągu nielicznie, jednak znacznie częściej obserwowany w różnych zadrzewieniach: Ogród Botaniczny, Park Ludowy, Park Akademicki, Ogród Saski, cmentarz przy ul. Lipowej, cmentarz przy ul. Unickiej, Górki Czechowskie i inne.

Pleszka ogrodowa — *Phoenicurus phoenicurus*

Wydaje się, że gatunek na terenie miasta należy do zanikających. W r. 1977 obserwowano jeszcze pojedyncze pleszki na cmentarzu przy ul. Lipowej, w jego części ze starymi, dziuplastymi drzewami. W r. 1983 nigdzie już tego gatunku nie zanotowano; zmniejszanie się liczby drzew dziuplastych jest przypuszczalnie tego głównym powodem.

Kopciuszek — * *Phoenicurus ochruros*

Gatunek zajmujący na terenie miasta wciąż nowe stanowiska lęgowe w związku z powstawaniem nowych dzielnic. Należy w nich do grupy gatunków pionierskich; pojawia się już na placach budowy (np. w r. 1983 — bloki mieszkalne — Czechów, szpital na Węglinie i inne). Utrzymuje też dawne stanowiska lęgowe (np. na terenie Starego Miasta).

Dzierzba gąsiorek — *Lanius collurio*

W latach 1951—1956 gatunek ten zaliczono do „pospolitych” w obrębie miejskich zadrzewień; obecnie staje się tutaj coraz rzadszy, a w ostatnich latach prawie nie spotykany; jedyna obserwacja: 13 V 1976 r. w zakrzewieniach na Sławinku.

Jaskółka dymówka — *Hirundo rustica*

W r. 1963 i r. 1964 gniazda stwierdzono (M. Sielska, r. 1964) w następujących dzielnicach: Czechów, Sławinek, Helenów, Węglin, Rury, Abramowice, Kalinowszczyzna. W większości przypadków gniazda zakładane były w stajniach. Obecnie gospodarstwa typu wiejskiego w tych dzielnicach bądź nie istnieją zupełnie, bądź są bardzo nieliczne. Stanowiska lęgowe przesunęły się więc na jeszcze dalsze peryferie. Jednak fruujące stada dymówek lub pojedyncze osobniki można obserwować na wszystkich niemal peryferiach Lublina ze zbiornikami wodnymi i śródowiskami o charakterze łąkowym.

Jaskółka oknówka — * *Delichon urbica*

Gatunek znacznie rozprzestrzenił się w obrębie miasta, znajdując dogodne warunki gniazdowe w budynkach powstających i rozrastających się dzielnic. Wysokość budynków nie odgrywa roli, na co wskazuje chociażby fakt, że gnieździ się w blokach wysokościowych, zarówno na parterze, jak i na piętrach najwyższych. W poszczególnych latach zmienia miejsca gniazdowe. Obecnie (r. 1981, r. 1982) w budownictwie nowym mniejsze lub większe kolonie jaskółek oknówek zanotowano na terenie: Lubelskiej Spółdzielni Mieszkaniowej (ul. Leonarda, Krasińskiego 6, 10, Rymwida, Skierki), dzielnicy Rury (ul. Nadbystrzycka, m. in. gmach Politechniki), osiedla: Czuby, Kalinowszczyzna (ul. Bieruta 22, Okrzei, Jedności Robotniczej); w budownictwie starym: ul. 1 Maja przy stacji kolejowej, ul. Rusałka, ul. Kowalska, ul. Lubartowska i inne.

Jaskółka brzegówka — *Riparia riparia*

W latach 1951—1956 pojedyncze osobniki spotykano rzadko na peryferiach miasta, np. nad łąkami w dzielnicy Rury (gniazd na brzegach Bystrzycy nie stwierdzono).

Jerzyk — * *Micrapus apus*

Gatunek, który wyraźnie zwiększył populację na terenie Lublina. Przyczyniły się do tego w pierwszym rzędzie wysokie budowle, wznoszone na terenie nowo powstających dzielnic, będące dogodnymi dla niego miejscami gniazdowymi. Obecnie jego stanowiska lęgowe znajdują się w następujących dzielnicach: 1) dzielnice nowe: Lubelska Spółdzielnia Mieszkaniowa (ul. Leonarda, Osiedle Piastowskie, Osiedle Słowackiego), Czechów, Rury (ul. Nadbystrzycka — m. in. gmach Politechniki Lubelskiej), Kalinowszczyzna, Tatary, Bronowice — m. in. kościół przy Al. Męczenników Majdanka, Al. PKWN i inne; 2) dzielnice stare (budownictwo stare): ul. Buczka, Chopina, Okopowa, Pl. Wolności, Lubartowska i jej przecznice.

Dzięcioł zielony — *Picus viridis*

Spotykany częściej niż poprzednio, głównie na terenie większych zadrzewień, takich jak: Ogród Saski, Park Ludowy, Park Akademicki, cmentarz przy ul. Lipowej i inne oraz w miesiącach zimowych i na początkach wiosny na odtajalych od śniegu płatach trawników, położonych nad podziemnymi rurami ogrzewczymi, gdzie poszukuje pokarmu (uwaga: miejsca te są również pierwszymi ziemnymi „stołówkami” dla gawronów, kawek, kwiczołów, kosów, szpaków).

Dzięcioł pstry duży — *Dryobates major*

Wydaje się, że populacja dzięcioła dużego nieco wzrosła, znacznie częściej bowiem obserwuje się go — zwłaszcza w zimie — w drzewostanach, w których dotąd nie był notowany: Park Akademicki, Park Ludowy i inne; możliwe, że związane to jest ze starzeniem się tych drzewostanów, możliwością zakładania dziupli, kuźni w spękaniach kory, pojawem fauny owadów pod korą pni i gałęzi.

Dzięcioł pstry średni — ** *Dryobates medius*

W poprzednich obserwacjach nie notowany, chociaż niewątpliwie był po prostu przeoczony. Na pewno jest jednak najrzadszym z trzech gatunków rodzaju *Dryobates*. Obserwowany jedynie dwa razy: 2 II 1982 r. w Ogrodzie Saskim oraz 13 IV 1983 r. w Parku Ludowym.

Dzięciołek (=Dzięcioł pstry mniejszy) — *Dryobates minor*

Spotykany we wszystkich porach roku na cmentarzu przy ul. Lipowej, ogrodach przydomowych. Wydaje się, że zwiększanie liczby takich właśnie ogrodów, które bardzo chętnie nawiedza, przyczyniło się do pewnego wzrostu populacji gatunku.

Krętogłów — *Jynx torquilla*

W latach 1951—1956 należał do pospolitych gatunków; spotykany był we wszystkich większych zadrzewieniach miasta. Obecnie nie obserwowany

Puszczyk — *Strix aluco*

Jedyna obserwacja: 20 V 1976 r. Ogród Saski.

Kobuz — *Falco subbuteo*

Ptaka obserwowano jeden tylko raz: 14 V 1954 r. na terenie nowo powstającego Parku Ludowego.

Krogulec — *Accipiter nisus*

Jedyna obserwacja pochodzi z 9 XI 1953 r.: w okolicy ogródków działkowych dzielnicy Czechów ptak uganiał się za stadem w róbli.

Gołąb grzywacz — * *Columba palumbus*

Gatunek spotykany znacznie częściej niż poprzednio, w znacznie większej liczbie miejsc. I tak, w latach 1975—1983 notowany był w następujących miejscach: Ogród Saski, Ogród Botaniczny, Park Akademicki, Park Ludowy, Park na Węglinie, Park Abramowicki, skwer przy Hotelu Asystenta (Miasteczko Uniwersyteckie), cmentarz przy ul. Lipowej, cmentarz przy ul. Unickiej, zadrzewienia różne — np. 9 VI 1983 r., Kalinowszczyzna: pola i zadrzewienia (wysokie topole) przy blokach.

Turkawka — *Streptopelia turtur*

Obecnie pojedyncze osobniki spotykane są rzadko na peryferiach Lublina: 22 IV 1976 r., 22 V 1981 r. na skrajach Ogrodu Botanicznego, graniczących z polami; 27 V 1983 r., Węglin; 19 VII 1983 r., wysokie topole w pobliżu ul. Ruchu Oporu.

Synogarlica turecka — * *Streptopelia decaocto*

Gatunek, który od r. 1947 (pierwszy raz zarejestrowany w Lublinie) zwiększył swoją liczebność w sposób bardzo istotny. W latach 1955 i 1956 należał już do gatunków pospolitych. W r. 1962 J. Marciniak na terenie dzielnic o niewysokiej zabudowie (willowych) obliczył 71 stanowisk łęgowych, a w takich samych środowiskach K. Złomańska w r. 1971 — 93; według tychże obserwatorów w wymienionych latach w parkach i na cmentarzach było: w r. 1962 — 9 stanowisk łęgowych, a w r. 1971 — 29. Obecnie należy na terenie całego niemal miasta do gatunków bardzo pospolitych i w niektórych środowiskach licznie występujących. Szczególnie duże skupienia synogarlicy tureckiej (do 400 osobników) obserwuje się w okresie zimowym przy młynach i składach zboża (młyn nr 1 na Kalinowszczyźnie, nr 2 przy ul. Młyńskiej) oraz w miejscach gromadnych noclegów, które notowane były (w latach 1975—1977) m. in. przy ul. Buczka na jesionoklonach i jesionach przed Seminarium Duchownym, wraz ze szpakami; przy ul. Włóczyńskiej — w zaniedbanym ogrodzie; na wysokich drzewach w Parku Ludowym, w pobliżu młyna nr 2 i składu zboża.

Bazant — ** *Phasianus colchicus*

Spotykany coraz częściej na terenie peryferyjnych chwastowisk, porośniętych roślinnością nieużytków, a zwłaszcza w ogródkach działkowych (Podzamcze, Czechów, Sławinek i inne). Widzi się go także na cmentarzu na Majdanku, zwłaszcza na jego trawiastych obrzeżach, sąsiadujących z polami. 28 V 1983 r. obserwowany był 1 ptak na asfaltowej drodze byłego obozu na Majdanku (w poprzednich pracach nie podawany, co nie znaczy, że nie występował na peryferiach Lublina).

Kuropatwa — * *Perdix perdix*

Tak jak na terenie innych miast Polski, tak i w Lublinie obserwuje się wyraźne zjawisko synantropizacji gatunku. Mniejsze lub większe stadka spotykane są nie tylko w okresie zimowym, ale w ciągu całego roku i to nie tylko na peryferiach miasta, ale wnikające w samo jego centrum: D. Spałek obserwowała kuropatwy na Placu Litewskim 21 III 1977 r. Ulubionym miejscem ich pobytu są ogródki działkowe, chwastowiska, większe otwarte powierzchnie parków (Park Ludowy) i cmentarzy (cmentarz na Majdanku), dzielnice peryferyjne o charakterze willowym, mające dużo zieleńców (np. Lubelska Spółdzielnia Mieszkaniowa) itp. W okresie zimowym spotyka się je tuż przy zabudowaniach na niewielkich trawni-

kach (np. Dzielnica Uniwersytecka). Obserwuje się je także przy najbardziej ruchliwych arteriach miejskich, jak np. Al. Warszawskiej, Trasie W—Z i innych.

Bocian biały — *Ciconia ciconia*

Pojedyncze osobniki spotykano na peryferyjnych łąkach miasta: Abramowice, Głusk, Sławinek, Kalinowszczyzna i inne.

Żuraw — *Grus grus*

19 X 1981 r. obserwowano w godzinach popołudniowych klucz przelatujących żurawi (ok. 300—500 osobników).

Derkacz — *Crex crex*

W latach 1954—1955 rzadko spotykany na łąkach sławinkowskich. Obecnie nie notowany.

Kokoszka wodna — *Gallinula chloropus*

Obserwowana jeden tylko raz 21 V 1976 r. na stawach w Głusku.

Łyska — *Fulica atra*

Pojedyncze ptaki na stawie w Sławinie (22 IV 1976 r.) i Ogrodzie Botanicznym (13 V 1976 r.).

Czajka — *Vanellus vanellus*

W poprzednich obserwacjach nie notowana, co nie oznacza jednak, że gatunek ten w Lublinie (na jego peryferiach) nie występował, był jednak raczej rzadziej spotykany niż obecnie i dlatego nie został zarejestrowany. Najczęściej występuje przy odstojnikach cukrowni, obok Parku Ludowego, gdzie w ostatnich latach obserwowano zwykle pojedyncze (do 5 osobników) ptaki; poza tym spotykano je na niektórych peryferiach miasta (Abramowice, Głusk, Sławin, Majdanek i inne).

Dżdżownik rzeczny (Siewka rzeczna) — *Charadrius dubius*

Pojedyncze osobniki na wyschniętym stawie w Abramowicach—Głusku 19 IV 1983 r. oraz na odstojnikach cukrowni przy Parku Ludowym (7—22 V 1983 r.).

Brodziec samotny — ***Tringa ochropus*
Brodziec krwawodzioby — ***Tringa totanus*

W czerwcu i lipcu 1968 r. T. Grądziel obserwował kilka broźców samotnych wraz z 2 broźcami krwawodziobymi, 4 broźcami piskliwymi i kilkoma batalionami na osuszonych odstojnikach cukrowni przy Parku Ludowym.

Brodziec leśny — ***Tringa glareola*

21 V 1967 r. oraz 19 IV 1983 r. — Głusk, jeden ptak na wyschniętym stawie. 7 V—22 V 1983 r. — odstojniki cukrowni przy Parku Ludowym — pojedyncze osobniki.

Brodziec piskliwy — *Actitis hypoleucos*

W czerwcu i lipcu 1968 r. T. Grądziel obserwował 4 osobniki żerujące na osuszonych odstojnikach cukrowni, w pobliżu Parku Ludowego, razem z 2 broźcami krwawodziobymi, kilkoma broźcami samotnymi i kilkoma batalionami. Tamże obserwowano kilka osobników od 4 do 18 V 1983 r. 6 V 1969 r. spotkano 1 osobnika na brzegu sadzawki na Sławinku.

Bojownik (Batalion) — ***Philomachus pugnax*

T. Grądziel obserwował stadko batalionów (ok. 25 osobników) wraz z kilkoma broźcami (piskliwym, samotnym, krwawodziobym) na płycznach odstojników cukrowni obok Parku Ludowego. 17 V 1983 r. spotkano tamże jedną samicę.

Mewa śmieszka — **Larus ridibundus*

Pisząc o aktualnym występowaniu mewy śmieszki na terenie Lublina, należy zwrócić uwagę na następujące zjawiska w odniesieniu do obserwacji poprzednich: 1) znaczne zwiększenie liczebności ptaków przy oczyszczalni ścieków (ul. Azaliowa), okolicznych brzegach Bystrzycy i sąsiadujących ogródkach działkowych; 2) znaczne poszerzenie arealu penetracji miasta w czasie wczesnowiosennych przelotów i koczowań: ptaki wnikają w samo centrum miasta, gromadząc się przy śmietnikach, na dachach domów itp.; 3) związane z tym ostatnim zjawiska synantropizacji, takie jak: nowe źródła zdobywania pokarmu (śmietniki, podlatywanie do okien, z których sypana jest karma), coraz mniejsza płochliwość itp.

Najliczniejsze stada mew (ok. 500 osobników) spotykano przy kolektorach oczyszczalni ścieków; mniej liczne: przy odstojnikach cukrowni

(obok Parku Ludowego); liczne stada występują nieraz w mniejszym lub większym oddaleniu od wody, np. na usypiskach śmieci przy ul. Turystycznej (w okolicy oczyszczalni), okolicznych nieużytkach, polach i ogródkach działkowych; na trawnikach przy ul. Gilowej (19, 20 III 1983 r.); 25 III 1982 r. obserwowano nieduże stadko mew wraz z gawronami i kawkami przy stacji benzynowej (Al. PKWN) — mewy wyrywały pokarm kawkom z dzioba. 24 III 1983 r. obserwowano mniejsze lub większe stada mew (do 100 osobników) na terenie całego miasta, a szczególnie na obszarze Dzielnicy LSM i Dzielnicy Uniwersyteckiej; ptaki fruwały między blokami, poszukiwały pokarmu na podwórkach przy śmietnikach.

Rybitwa zwyczajna — *Sterna hirundo*

W latach 1951—1956 występowała nielicznie nad Bystrzycą i przy niektórych peryferyjnych zbiornikach wodnych. Obecnie nie notowana.

Łabędź niemy — ** *Cygnus olor*

22 IV 1976 r., Sławin, 1 ptaka spotkano na stawie.

Gęś — ** *Anser* sp.

6 XI 1981 r. obserwowano 6 osobników przelatujących w kierunku południowym nad dzielnicą Lubelskiej Spółdzielni Mieszkaniowej.

Kaczka krzyżówka — *Anas platyrhynchos*

Przypuszczalnie zwiększa nieco swoją populację, adaptując się do bardzo ograniczonych możliwości życiowych na terenie samego miasta i jego najbliższych okolic. Nieliczne kaczki krzyżówki spotykano w okresie gniazdowym (IV, V) w następujących zbiornikach wodnych: Sławina, Sławinka (Ogród Botaniczny), Abramowic, Głuska, odstojników cukrowni przy Parku Ludowym. W okresie jesiennym obserwowano na stawku Ogrodu Botanicznego stadka po 40—50 osobników (13, 21 X 1983 r.).

Cyranka — *Anas querquedula*

Obserwowano jeden tylko raz 1 samca na łąkach sławinkowskich w czasie roztopów 1 III 1954 r.

Perkoz rdzawoszyi — ** *Podiceps griseigena*

21 V 1976 r. występował na stawkach w Głusku (poza tym — nie był spotykany).

Perkozek — ** *Podiceps ruficollis*

Daty spotkań pojedynczych ptaków: 13 V, 22 VI 1976 r. Sławinek, Sławin; 1 VII 1976 r. Głusk (stawy).

V. SYSTEMATYCZNY WYKAZ PTAKÓW

1. Kruk — *Corvus corax* L.
2. Wrona siwa — *Corvus corone* L.
3. Gawron — *Corvus frugilegus* L.
4. Kawka — *Coloeus monedula* L.
5. Sroka — *Pica pica* (L.)
6. Szpak — *Sturnus vulgaris* L.
7. Wilga — *Oriolus oriolus* (L.)
8. Gil — *Pyrrhula pyrrhula* (L.)
9. Grubodziób — *Coccothraustes coccothraustes* (L.)
10. Dzwoniec — *Chloris chloris* (L.)
11. Kulczyk — *Serinus canaria* (L.)
12. Makolągwa — *Carduelis cannabina* (L.)
13. Makolągwa żółtodzioba — *Carduelis flavirostris* (L.)
14. Czeczotka — *Carduelis flammea* (L.)
15. Czyżyk — *Carduelis spinus* (L.)
16. Szczygieł — *Carduelis carduelis* (L.)
17. Zięba — *Fringilla coelebs* L.
18. Zięba jer — *Fringilla montifringilla* L.
19. Wróbel domowy — *Passer domesticus* (L.)
20. Mazurek — *Passer montanus* (L.)
21. Trznadel — *Emberiza citrinella* L.
22. Ortolan — *Emberiza hortulana* L.
23. Potrzeuszcz — *Emberiza calandra* L.
24. Potrzos — *Emberiza schoeniclus* L.
25. Niewiuga — *Plectrophenax nivalis* (L.)
26. Skowronek polny — *Alauda arvensis* L.
27. Dzierlatka — *Galerida cristata* (L.)
28. Świergotek łąkowy — *Anthus pratensis* (L.)
29. Pliszka siwa — *Motacilla alba* L.
- 29a. Pliszka siwa — *Motacilla alba yarrelli* Gould.
30. Pliszka żółta — *Motacilla flava* (L.)
31. Pokrzewka ogrodowa — *Sylvia borin* (Bodd.)
32. Pokrzewka czarnołbista — *Sylvia atricapilla* (L.)
33. Pokrzewka cierniówka — *Sylvia communis* Lath.
34. Piegza — *Sylvia curruca* (L.)
35. Pokrzewka jarzębata — *Sylvia nisoria* (Bechst.)
36. Zaganiacz — *Hippolais icterina* Vieill.
37. Trzciniak drożdówka — *Acrocephalus arundinaceus* (L.)
38. Trzcinniczek — *Acrocephalus scirpaceus* (Herm.)
39. Łozówka — *Acrocephalus palustris* (Bechst.)
40. Rokitniczka — *Acrocephalus schoenobaenus* (L.)
41. Pierwiosnek — *Phylloscopus collybita* Vieill.
42. Piecuszek — *Phylloscopus trochilus* L.
43. Świstunka — *Phylloscopus sibilatrix* (Bechst.)
44. Wójcik zielony (Świstunka zielonawa) — *Phylloscopus trochiloides* Sund.
45. Mysikrólik — *Regulus regulus* (L.)
46. Raniuszek — *Aegialos caudatus* (L.)
47. Sikora bogatka — *Parus major* L.
48. Sikora modra — *Parus caeruleus* L.
49. Sikora sosnowka — *Parus ater* L.
50. Sikora uboga — *Parus palustris* L.
51. Kowalik — *Sitta europaea* (L.)
52. Pelzacz leśny — *Certhia familiaris* L.
53. Pelzacz ogrodowy — *Certhia brachydactyla* Br.

54. Strzyżyk — *Troglodytes troglodytes* (L.)
55. Drozd śpiewak — *Turdus philomelos* B r.
56. Drożdżik — *Turdus musicus* L.
57. Kwiczoł — *Turdus pilaris* L.
58. Kos — *Turdus merula* L.
59. Białorzzytko — *Oenanthe oenanthe* (L.)
60. Pokląskwa białobrowista — *Saxicola rubetra* (L.)
61. Słowik szary — *Luscinia luscinia* (L.)
62. Rudzik — *Erithacus rubecula* (L.)
63. Pleszka ogrodowa — *Phoenicurus phoenicurus* (L.)
64. Kopciuszek — *Phoenicurus ochruros* (G m.)
65. Dzierzba gąsiorek — *Lanius collurio* L.
66. Mucholówka szara — *Muscicapa striata* (P a l l.)
67. Mucholówka żałobna — *Muscicapa hypoleuca* P a l l.
68. Mucholówka mała — *Muscicapa parva* B e c h s t.
69. Jemiołuska — *Bombycilla garrulus* (L.)
70. Jaskółka dymówka — *Hirundo rustica* L.
71. Jaskółka oknówka — *Delichon urbica* (L.)
72. Jaskółka brzegówka — *Riparia riparia* (L.)
73. Jerzyk — *Micropus apus* (L.)
74. Dudek — *Upupa epops* L.
75. Zimorodek — *Alcedo atthis* L.
76. Kukułka — *Cuculus canorus* L.
77. Dzięcioł zielony — *Picus viridis* L.
78. Dzięcioł pstry duży — *Dryobates major* (L.)
79. Dzięcioł pstry średni — *Ddryobates medius* (L.)
80. Dzięcioł pstry mniejszy (Dzięciołek) — *Dryobates minor* (L.)
81. Krętogłów — *Jynx torquilla* L.
82. Puszczyk — *Strix aluco* L.
83. Kobuz — *Falco subbuteo* L.
84. Krogulec — *Accipiter nisus* (L.)
85. Gołąb grzywacz — *Columba palumbus* L.
86. Turkawka — *Streptopelia turtur* (L.)
87. Synogarlica turecka — *Streptopelia decaocto* (F r i v.)
88. Bażant — *Phasianus colchicus* L.
89. Kuropatwa — *Perdix perdix* (L.)
90. Bocian biały — *Ciconia ciconia* (L.)
91. Żuraw — *Grus grus* (L.)
92. Derkacz — *Crex crex* (L.)
93. Kokoszka wodna — *Gallinula chloropus* (L.)
94. Łyska — *Fulica atra* (L.)
95. Czajka — *Vanellus vanellus* (L.)
96. Dżdżownik rzeczny (Siewka reczna) — *Charadrius dubius* S c o p.
97. Brodziec krwawodzioby — *Tringa totanus* L.
98. Brodziec samotny — *Tringa ochropus* L.
99. Brodziec leśny — *Tringa glareola* L.
100. Brodziec piskliwy — *Actitis hypoleucos* (L.)
101. Bojownik (Batalion) — *Philomachus pugnax* (L.)
102. Rybitwa zwyczajna — *Sterna hirundo* L.
103. Mewa śmieszka — *Larus ridibundus* L.
104. Łabędź niemy — *Cygnus olor* (G m.)
105. Gęś — *Anser* sp.
106. Kaczka krzyżówka — *Anas platyrhynchos* L.
107. Cyranka — *Anas querquedula* L.
108. Perkoz rdzawoszyi — *Podiceps griseigena* (B o d d.)
109. Perkozek — *Podiceps ruficollis* (P a l l.)

VI. UWAGI KOŃCOWE I WNIOSKI

1. W ostatnich latach (r. 1981 i r. 1982) zarejestrowano w Lublinie łącznie z gatunkami notowanymi poprzednio 109 gatunków ptaków.

2. Dla większości gatunków poprawiły się warunki bytowe: gniazdowe i troficzne. Wpłynęły na to: a) zwiększenie areалу siedlisk gniazdowych (nowe dzielnice; budowle, nowe tereny zielone, „dojrzewanie” dawnych terenów zielonych, niektóre urządzenia techniczne jako miejsca zakładania gniazd, ściany domów, słupy betonowe linii elektrycznych, latarnie itp.); b) polepszenie warunków zdobywania pokarmu: coraz bogatsza zieleń (owoce, nasiona, związane z tą zielenią owady itp.), zbiorniki śmieci, oczyszczalnie ścieków, kolektory zbożowe, młyny itp.; c) duże zdolności (u większości gatunków) adaptacji bioekologicznych i etologicznych (zbliżanie się do człowieka, zmniejszanie płochliwości itp.).

3. Pogorszyły się warunki bytowe dla znacznie mniejszej liczby gatunków Przykłady:

A. Dziuplaki: krętogłów — ostatnio nie spotykany, a w poprzednich latach pospolity (brak dziupli, niezdolność wykucia dziupli samodzielnie); pleszka ogrodowa — obecnie nie spotykana (przyczyny przypuszczalnie jak wyżej).

Uwaga: Spotkanie muchołówki żałobnej i muchołówki małej jedynie w czasie przelotów przypuszczalnie też da się wytłumaczyć brakiem odpowiednich dziupli, czyli brakiem możliwości gnieźdzenia się. Wniosek stąd byłby prosty: konieczność zakładania odpowiednich skrzynek lęgowych w celu zwabienia tych pożytecznych ptaków owadożernych; w związku z tym, że takie ptaki, jak dzięcioł czarny (*Dryocopus martius*), stają się coraz pospolitsze w pobliżu człowieka, należałoby poczynić próby zwabienia ich do większych parków miejskich i cmentarzy, zawieszając odpowiednie skrzynki lęgowe. Interesujące byłby też tego rodzaju próby w stosunku do gołębia siniaka (*Columba oenas*).

B. Ptaki szuwarów, piaszczystych brzegów podmokłych itp. W związku z całkowitą niemal likwidacją takich środowisk (Rury Jezuickie za Politechniką) trzciniak drożdówka i trzcinniczek zostały stąd wyparte. Zarysowuje się więc możliwość i potrzeba zachowania, zwłaszcza na peryferiach miasta, takich środowisk lub stworzenia odpowiednich sztucznych (imitujących naturalne) dla tych gatunków (m. in. także dla potrzosa, spotykanego sporadycznie). Należałoby także zachować (lub także stworzyć sztucznie) środowiska podmokłych brzegów piaszczystych dla takich ptaków, jak niektóre brodzie i dżdżowniki, a także czajki, mewy i inne. Obserwacje tych ptaków w latach 1982—1983 na odstojnikach cukrowni potwierdzają możliwość zachowa-

nia lub stworzenia odpowiednich dla tych ptaków biotopów (choćby w czasie wędrówek jesiennych lub wiosennych).

C. Dzierzba gąsiorok, ostatnio prawie nie spotykana. Przypuszczalna przyczyna: mniej zakrzewień i „dzikich” zarośli na cmentarzach i w parkach; konieczność więc zachowania takich siedlisk (także dla słowika).

D. Dalsze wycofywanie się poza miasto takich gatunków, jak: trznadel, potrzuszcz, ortolan. Temu procesowi przypuszczalnie nie da się przeciwdziałać. Chociaż zdolności adaptacyjne niektórych gatunków i w tym przypadku mogą okazać się niespodziewanie duże. Przykład: występowanie śpiewających osobników trznadla na ścianie zakrzewień i zakrzewień przy bardzo ruchliwej trasie W—Z (r. 1983), podczas gdy na tyłach tych zakrzewień, graniczących z polem, ptaków tych ani nie obserwowano, ani nie słyszano.

4. Zaznaczyła się duża rola trawników o większej powierzchni, głównie jako miejsce stadnego żerowania wielu gatunków — m. in. kawek, gawronów, wróbli, kosów, kwiczołów, makolągów, pliszek żółtych i innych.

5. Zaznaczyła się znana rola drzew i krzewów (jarzębin, głogów, jesionów, jesionoklonów, oliwnika, irgi, derenia świdwy i innych), jako pokarmu dla ptaków, zwłaszcza stadnie koczujących (jemiołuszek, gili, kwiczołów, kosów, szpaków, dzwońców i innych). Zachodzi więc potrzeba dalszego intensywnego obsadzania tymi gatunkami ulic, alei, placów, skwerów nawet w samym centrum miasta (zwłaszcza w tzw. starym budownictwie, gdzie zieleni prawie brak, np. Stare Miasto).

6. Zaznaczyła się potrzeba zachowania na peryferiach miejskich, a w centrum tworzenia sztucznych chwastowisk — dla zwabienia w okresie zimowym, takich gatunków jak: czeczotki, makolągwy, makolągwy żółtodziobe, szczygły, czyże, dzwońce, i inne.

7. Zaznaczyła się potrzeba nie regulowania betonem i kamieniem brzegów rzecznych; wszędzie, gdzie są pozostawione fragmenty naturalnych brzegów ziemnych występuje jeszcze zimorodek, nawet na najbliższych miejskich peryferiach.

8. Zaznaczyła się potrzeba zachowania niektórych „ścian” piaszczysto-gliniastych w celu ewentualnego „zwabienia” kolonii jaskółki brzegówki.

9. Zaznaczyły się duże możliwości człowieka w kierunku wzbogacania i tworzenia bogatych pod względem awifauny środowisk — czego dobitnym przykładem awifauna Parku Ludowego im. Generała Świerczewskiego.

10. Przypuszczenia odnośnie perspektyw bioekologicznych dla niektórych gatunków, przedstawione w publikacji poprzedniej (11), zasadniczo potwierdziły się.

11. Dane z Lublina oraz innych miast pozwalają w zasadzie optymistycznie spojrzeć na losy awifauny w miastach, biorąc pod uwagę duże zdolności adaptacyjne większości gatunków oraz możliwości człowieka w udzielaniu im pomocy.

PISMIENNICTWO

1. Bereszyński A.: Rozmieszczenie i liczebność kolonii lęgowych gawrona (*Corvus frugilegus* L.) w Poznaniu, Łodzi i Lublinie w latach 1970—1971. Roczn. AR w Poznaniu, LXXXXVII, Ornith. Stos. 6, 3—19 (1974).
2. Bereszyński A.: Dynamika liczebności par lęgowych gawrona (*Corvus frugilegus* L.) w Łodzi i Lublinie w latach 1970—1973. Roczn. AR w Poznaniu, LXV, Ornith. Stos. 8, 9, 10: 3—11 (1975).
3. Czarnecki Z.: Stan i perspektywy rozwoju ornitologii w Polsce. Przegl. Zool. 17 (3), 324—328 (1973).
4. Ferens B.: Zagadnienie ochrony ptaków w miastach. Ochr. Przyr. 24, 272—278 (1957).
5. Harmata W.: Zmiany w awifaunie Krakowa wywołane działalnością człowieka. Chrońmy przyrodę ojczystą 1, 21—27 (1972).
6. Luniak M., Kalbarczyk W., Pawłowski W.: Ptaki Warszawy. Acta Ornith. 8 (6) 175—285 (1964).
7. Luniak M.: Zmiany w awifaunie Warszawy w latach 1945—1969. Ochr. Przyr. 37, 295—312 (1972).
8. Luniak M.: Stan badań nad ptakami miast w Polsce. Wiad. Ekol. 23 (4), 399—406 (1977).
9. Przybyła S., Szarski K. W.: Ochrona i restytucja ptaków we Wrocławiu. Ochr. Przyr. 24, 360—381 (1957).
10. Riabinin S.: Ptaki Lublina w latach 1951—1956. Ochr. Przyr. 26, 419—449 (1959).
11. Riabinin S.: Zmiany awifauny Lublina w latach 1951—1959. Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska, sectio C 23, 265—290 (1973).
12. Sokołowski J.: Ochrona i restytucja ptaków w parkach miejskich Poznania. Ochr. Przyr. 24, 337—359 (1957).
13. Sokołowski J.: Zmiany awifauny na terenie woj. poznańskiego w ostatnich dziesiątkach lat. Przyr. Polski Zach. 6 (1/4), 15—30 (1962).
14. Sokołowski J.: Ptaki ziem polskich. PWN, Warszawa 1972.
15. Szarski K. W.: Ptaki Wrocławia w latach 1946—1952. Acta Ornith. 5 (1), 1—50 (1955).
16. Tomiałojć L.: Ptaki Polski. Wykaz gatunków i rozmieszczenie. PWN, Warszawa 1972.
17. Tranda E., Markowski J. i in.: Fauna Łodzi dawniej i dziś. Kosmos 1, 67—90 (1983).

РЕЗЮМЕ

Настоящая статья является продолжением исследований над авифауной города Люблина и происходящими в ней изменениями (10, 11); она охватывает период 1951—1983 гг. Главная ее цель: регистрация изменений, их анализ, выводы, касающиеся, главным образом, охраны птиц. Процессы урбанизации, с одной стороны, а с другой — способность большинства птиц к адаптации к этим процессам оказались для большинства видов положительными, в результате чего авифауна города стала богаче. Это позволяет оптимистически смотреть на судьбы городских популяций птиц, однако при условии, что человек будет помнить о главнейших биологических потребностях видов. В работе выделены три группы птиц: те, бытовые условия которых ухудшаются; те, бытовые условия которых улучшаются; и те, количество которых подлежит в различные годы колебаниям, что касается, главным образом, видов, встречаемых зимой; однако для большинства видов таких колебаний не обнаружено. В главе, посвященной изменениям авифауны в различных орнитологических биотопах Люблина, основное внимание авторы обращают на авифауну одного из парков города — называемого „Парк людовы“, отличающегося большим разнообразием биотопов.

SUMMARY

The paper is the result of continued studies on Lublin avifauna and on changes occurring in it (10, 11). It comprises about 30-year period (1951—1983) and its main aim is to record changes, to analyse them and to draw conclusions concerning mainly protection of birds. Urbanizing proceedings introduced by the man on one side, and birds abilities to adapt to these changes on another, proved to be favourable for most of the species which resulted in avifauna getting more plentiful. This fact allows for a more optimistic look at the future of municipal population of birds, on the condition that the man will have in mind the essential living requirements on the particular species. In the paper the birds have been classified into those, whose living conditions: get worse, get better or undergo fluctuations — this specially concerns winter species. However, because of the lack of detailed calculation data, no quantitative differences have been found in the particular years or habitats. In the chapter discussing the changes taking place in ornitological biotopes of Lublin, special attention was paid to the People's Park, as to an interesting object, formerly treeless (those were meadow areas), and presently — very differentiated, as regards the habitats.

